

## Слідами однієї фотографії

Перед тобою, шановний читачу, фотографія 67-річної давності. Погляди двох молодих людей – Андрія Малишка та його дружини Ольги Михальської – спрямовані в майбутнє, яке стелило їм тернисті стежки-дороги! Закінчувалося навчання, і життя входило в нові береги...

Як відомо, творчість А. Малишка, якому нещодавно виповнилось би 80 років, є однією з найпомітніших сторінок не тільки в поетичному літописі вітчизняної літератури. Глибока народність, пісенність, національна форма й національний зміст, художня довершеність піднесли його поезію до світових вершин художнього слова.

Цілком справедливо вказують дослідники творчості А. Малишка на джерела та витoki його поезії. Це рідна Обухівщина, батькова хата, материнська пісня, високі й вічно зелені кручі Дніпра, з любов'ю оспівані у віршах, багатий український фольклор, надзвичайна працездатність і, безперечно, талант. Але є у творчій біографії А. Малишка період, що відіграв не другорядну роль у становленні його як поета і громадянина. Це роки вчителювання в Овруцькій семирічній школі робітничої молоді. Дослідження цього періоду дає змогу глибше проникнути в художній світ поета, простежити за його першими кроками на терені українського поетичного слова.

Після закінчення в 1932 р. Київського інституту народної освіти А. Малишко, разом із такою ж, як і сам, юною дружиною Ольгою Михальською, приїхав працювати в старовинне поліське місто Овруч. Цей квітучий древянський край, його історичне минуле, щирі люди, з якими довелось спілкуватись і працювати А. Малишку, залишили помітний слід у його поезії, знайшли відображення в спогадах та щоденникових записах.

Овруцька земля надихнула поета на багато поезій, які ввійшли потім до збірок різних років. Це, зокрема, вірші „Мати”, „Дядько мій, Микита-чорнокнижник”, „Опанас Біда”, „Заспів про Боженка” та ін. На прохання О. Довженка А. Малишко написав чотири пісні („Богунська перша”, „Богунська друга”, „Богунська третя”, „Богунська четверта”) до кінофільму „Щорс”, багато картин якого знімалися біля Коростеня, де загинув відомий начдив. У цих піснях та у віршах „Україні”, „Що за вітер з-за гори”, „Полустанок” та інших згадуються село Кодня, міста Малин, Коростень, Новоград, Житомир, річки Случ і Тетерів.

*Не з печаллю, не з яром-безоднею*

*Поріднилася, борешся знов.*

*Тихий крик понад древньою Коднею,*

*Над Посуллям не грози, а кров.*

(„Україні”)

Багато разів під час війни і в повоєнні роки пролягали стежки А. Малишка через Житомирщину. Разом із М. Рильським, Остапом Вишнею та В. Кучером часто бував він у Романівці та Ставищах Попільнянського району, де жили батьки В. Кучера. Про це розповідала авторові цих рядків мати Василя Кучера Олена Філаретівна.

Цікаві спогади про овруцький період життя А. Малишка залишила Ольга Михальська, яка потім працювала в Бердичівському районі. У внучки Ольги Михальської Тетяни Шверт – учительки однієї з бердичівських шкіл – зберігається фотографія А. Малишка та О. Михальської, датована 1931 роком.

Ольга Михальська розповідала, що в Овруч вони з А. Малишком потрапили випадково. Під час розподілу випускників ІНО А. Малишко назвав Ольгу своєю дружиною, хоч вони й не були зареєстровані офіційно, і попросив дирекцію направити їх в одну школу. Так вони одержали призначення до Овруцької семирічної школи колгоспної молоді ім. І. Франка. Спочатку жили в невеличкій кімнаті при школі, а потім перебралися на квартиру коваля Есмана, бо кімнату віддали учням під гуртожиток.

Молоде подружжя з великим завзяттям опанувало педагогічну роботу. Андрій викладав українську та російську мови й літератури, Ольга – математику. У школі працювали аматорські гуртки, проводилися різноманітні виховні заходи, літературні та музичні вечори. Атмосфера була сприятливою для роботи, й А. Малишко почувався у своїй стихії. Крім того, він співпрацював у районній газеті та мав чимало різних громадських доручень від інших організацій.

Глибокий слід у житті поета, відлуння в його художній творчості залишив період проживання на квартирі у Ганни Шумило. Хата цієї корінної полісянки з природним розумом і лагідною вдачею стояла на околиці Овруча. Далі починався прадавній ліс, відкривалися красиві поліські краєвиди. Господиня знала багато пісень, приказок, прислів'їв і щедро користувалася ними в розмовній мові. Іноді Андрій співав разом із нею, записував невідомі йому пісні. Старший син господині навчався у військовій академії, і вона часто просила Андрія написати йому листа.

Пізніше А. Малишко в автобіографічних нотатках, згадуючи про це, писав: „ Увечері у нас не було світла, хата стояла край села, і вітри дмухали так, що вона аж скрипіла. Ми запалювали свічку, і мати починала проказувати листа до сина в

далеку Москву. Була неписьменна і говорила, як чула своїм серцем: „Синку мій, починається весна, прилетіли сірі гуси і обсіли всі наші стерні. Якби ти був тут – ... Синку мій, – продовжувала вона, – ми вже проорали поле, а на полі розвелось стільки жайворів, перепілок, що ти б там і ночував. Так вони співають, мов це їхня держава, і ніхто їх не бере в сільце. А ліси наші аж кишать грибами, дуже багато їх у цьому році, а найбільше білих. Приїзди, синку, наберем грибів”. Так писала, щоб заманити його додому. Розповідала про дві тополі, що шуміли під вікном... і все закликала сина додому. А потім літа довгі, важкі розлучили нас с Ганною, і ті тополі шуміли їй ввісні вже без мене. Але пісні її лишилися в моєму серці. І те, як вона уміла розповідати добірно, може і для мене було школою красномовства...”

Під час війни А. Малишко натрапив на слід генерала Сергія Шумила, але зустрітися їм не довелося. В одному з боїв генерал загинув, а його друзі показали А. Малишкові писані ним листи, що зберігалися в архіві Сергія.

Є підстави говорити, що Ганна Шумило і є прототипом героїні віршів А. Малишка „Три сини”, що ввійшов до збірки „Батьківщина” (1936 р.), та „Мати” (зб. „Лірика”, 1938 р.).

На початку 1934 року А. Малишка було призначено на посаду директора школи. Ще з більшим ентузіазмом узявся молодий директор за роботу. Однак не всім це подобалось. Адже це були роки переслідування української інтелігенції. До районного керівництва стали надходити скарги на дії молодого директора, зводилися клевети. Його було звільнено з посади, виключено з комсомолу. Комісії, що перевіряли правомірність рішення районних властей, до голосу А. Малишка не прислухалися. Пошуки привели його до тодішнього наркома освіти В. Затонського, який і доручив ЦК комсомолу розібратись у цій справі. Усі звинувачення з А. Малишка були зняті, його поновили на роботі, однак в Овручі він більше не залишився. Розпалося і подружнє життя з Ольгою Михальською. Вони більше не зустрічалися, але Ольга на все життя зберегла добру згадку і пам'ять про А. Малишка, залишила для нащадків цікаві спогади.

Незважаючи на душевний біль і незаслужені образи, нанесені в Овручі, він усе ж таки полюбив поліський край і в наступні роки часто бував на Житомирщині, цікавився долею героїв Малинського підпілля, відгукувався на твори молодих авторів. Так, у 1968 році він тепло відгукнувся на книжку житомирця Л. Михайловського „Сонечко сіє Купаву”. У передмові до неї він писав, що в цій книжці „... навколишній

світ людини постає перед вашими очима в кольорах трав і неба, в дивних звуках пташиних голосів, у посвисті осінніх вітрів... Вона навчає доброти і душевної щедрості. Та й маю надію собі, що вона зачепить не одну високу струну в любові до своєї землі й рідного народу...”.

Він щиро підтримав появу в газеті літературно-мистецької сторінки „Льоноцвіт”. У своєму привітанні А. Малишко писав: „Дорогий „Льоноцвіте”! Посилаю тобі сердечне вітання, щоб твоєму життю розцвітати чудовими кольорами рідної землі.

Льоноцвіт... Із струнких стебел льону роблять прекрасну тканину. Нехай і твоя творча робота дає людям добру тканину, розцвічену кольорами людської душі. Бажаю щастя і довгого творчого життя! Андрій Малишко”.

У житомирській районній газеті були вперше надруковані вірші А. Малишка „Не чорніте того неба, з хмарами високими”, „У бабиній світлиці є привіт”, „Не спиться їй, осінь за порогом”, „Заборгував тобі я, чорний хлібе” та ін.

Добрі взаємовідносини склалися в А. Малишка з викладачами та студентами Житомирського педінституту ім. І. Франка. Про це засвідчують автографи на книгах, які він їм дарував, фотографії в колі студентської молоді. Тісна дружба еднала А. Малишка з тодішнім ректором педінституту доцентом І.Ф. Осяком. На одній зі збірок поезій, подарованих І.Ф. Осяку, читаємо: „Дорогому Іванові Федотовичу на добру згадку про зустрічі в Житомирі. Андрій Малишко. 28.05.60 р.”.

У березні 1966 р. в актовому залі педінституту відбувся вечір поезії, у якому брали участь А. Малишко, А. Забашта, Д. Павличко та житомирські письменники Борис Тен (М. Хомичевський) і Володимир Канівець. Це було справжнє свято, яке засвідчило про єдність поколінь, любов до живого слова та невичерпність джерел нашої духовності.

Через два роки в Житомирі проходили дні української літератури і мистецтва, і студенти знову зустрілись з улюбленим поетом. Цього разу з ним прийшли до студентів О. Гончар, В. Козаченко, Є. Шабліовський та композитор І. Драго. На цій зустрічі А. Малишко вперше прочитав свій вірш „Весілля”, який потім увійде до збірки „Серпень душі моєї”.

Майже три десятиліття тому пішов із життя А. Малишко, залишивши нам у спадок неповторну поезію і ліричну пісню. Та поліська земля не забуває свого співця. Пам'ятають про нього і в Овручі. Ще зберігся шкільний будинок, на спорудженні якого працював молодий учитель і директор. Залишилися добрі спогади і в ще живих вихованців. У школах та ВНЗ Житомира

проводяться літературні та музичні вечори, присвячені А. Малишку, влаштовуються виставки його творів.

Поетична спадщина славного сурмача, співця життя, молодості, любові одухотворена великою музою Кобзаря, виплекана на народнопісенних джерелах, багата образами та жанровими різновидами й нині залишається в ряду кращих творів української літератури ХХ століття.